

E.M.PAŞAYEVA

dosent

Gəncə Dövlət Universiteti
(Gəncə şəh., Şah İsmayıl Xətai pr., 187)

XVIII ƏSRDƏ KRİM BEYNƏLXALQ MÜNASİBƏTLƏR SİSTEMİNDƏ

Açar sözlər: *beynəlxalq münasibətlər, Krım xanlığı, Rusiya, Osmanlı İmperiyası, sərhədlər, sərhəd, basqın sistemi.*

Ключевые слова: *международные отношения, Крымское ханство, Россия, Османская империя, границы, погра-ничье, набеговая система.*

Key words: *international relations, the Crimean Khanate, Russia, the Ottoman Empire, border, frontier, raiding system.*

Bu dövrdə Krımın beynəlxalq münasibətlər sistemində təkamülü Rusiya ilə Osmanlı İmperiyası arasında yeni "sərhəd nizamı" kontekstində təhlil edilməlidir. 17-ci əsrin son rübündə Krım və Osmanlı imperiyalarının əhalisinin əksər hissəsi təşfiş icində idi. Təsadüf də deyildi ki, XVII-XVIII əsrlər Krım xanlığı tarixində bir dönüş nöqtəsi oldu və Krım əyanlarını xüsusilə də bəzi Krım xanlarını narahat edən bir dəyişiklik dövrü oldu. Məhz buna görə də məqalənin mövzusu Krım xanlığının uzunmüddətli və qeyri xaotik basqın sisteminə zərbə vuran Rusiya və Osmanlı İmperiyasının iştirakı ilə bağlanmış beynəlxalq müqavilələrə Krım xanlığında müxtəlif reaksiyaların öyrənilməsi ilə sıx bağlıdır. Bundan əlavə, müxtəlif milli tarixşünasların əldə etdiyi nəticələrə baxmayaraq, bu mövzu çoxəsrlik Krım-Osmanlı münasibətlərinin tədqiqi tarixində müstəqil bir mövzu kimi elan edilə bilər. Çünki Osmanlı İmperiyası ilə Krım Xanlığı arasındakı əlaqələr əsrlər boyu dəyişməz qalmadı: burada 17-ci əsrin son onilliyindən - 18-ci əsrin əvvəllərinə qədər olan hadisələr xüsusi yer tutur. Qeyd etmək lazımdır ki, Krım və Osmanlı İmperatorluğunun siyasi məqsədlərinin bəzən üst-üstə düşmədiyinə inanar A. A. Novoselski Krım xanlığının tək-cə Osmanlıların vassal dövləti deyil, həm də öz siyasi ənənəsinə malik bir siyasi qurum olduğunu da düşünürdü. Buna istinadən onun şimal əyalətləri ilə "Dərin, müstəqil motivlərinin və qədim bir əlaqələr ənənəsinin" mövcudluğunu görə bilərik. Krımın sultanın tabeliyində qalması xanın siyasətində iki ziddiyyətli tendensiyanın mövcud olmasına səbəb oldu: birincisi Osmanlı limanı ilə bağlı vassallıq, ikincisi - keçmiş Qızıl Ordu məkanında hegemonluq iddiası ilə əlaqədar idi. A.A. Novoselskinin fikrincə bu ziddiyyət, xanlığın bütün səhra ordularına rəhbərlik edə bilməməsini müəyyən etdi və şimal qonşularına xaotik, nizamsız "tatar" basqınlarına səbəb oldu (1, 418-422).

Osmanlı İmperatorluğunun beynəlxalq mövqeyi 1699 -cu ildə onun üçün ağır olan Karlovitski sülh müqaviləsinin bağlanmasından sonra əhəmiyyətli dərəcədə dəyişdi. 17 -ci əsrin ikinci yarısının çoxsaylı müharibələri imperiyanı cox dərin daxili böhrana gətirib çıxardı: ölkəyə möhlət lazım idi. Bütün bu müddət "faciə aurasına büründü" (2, s. 60). Osmanlı Türklərinin Vyanadan Karlovitskiyə qədər geri çəkilməsindən (1683-1699) keçən dövrü izah edən müasir türk tarixçiləri, hətta "Osmanlı dünyası" nın sonu haqqında yazırlar (3, s. 43). Bu vəziyyətin yaranması geniş ərazi itkiləri ilə yanaşı Krım xanlığının da maraqlarına toxunan Osmanlı imperatorluğunun sərhəd siyasətində yaranmış yeni hadisələrlə əlaqəli olduğu ortaya çıxdı. Həmin vaxt cihad adı ilə işıqlandırılan əvvəlki ekspansiyadan müdafiyyə strategiyasına keçildi, buna işarə olan elementlərdən isə sərhəd qalalarının tikintisi, danışıq prosesləri və dəqiq müəyənləşdirilmiş sərhədlər oldu (4, s. 58). Böyük oyunçuların bu cür razılaşmaları Krımı yalnız Krım xanlarının deyil, həm də onların çoxsaylı vassallarının - ilk növbədə Noqay qoşunlarının davranışlarını yeni bir şəkildə tənzimləyən Qərbi Avropa tipinə görə sərhədlərin yaradılması və saxlanmasına cəlb etdi. Yeni nizam nəticə etibarlı ilə,

ənənəvi olaraq basqınlarla məşğul olan Krım Tatar və Noqay əhalisinin, habelə Krım Xanlığının elitlərinin xətt üzrə sərhədləri və kəsişmələrinə nəzarət mexanizmləri ilə yeni beynəlxalq müqavilə sisteminə qarşı fəal müqavimət göstəmələrinə gətirib çıxartdı.

Vəziyyətin anlaşılmaması və Krım xanlığı ilə Osmanlı İmperatorluğu arasında beynəlxalq siyasətin bir sıra məsələləri və dövlətlərarası münasibətlər mövzusunda artan qarşıdurmalar burdan qaynaqlanır. Buna görə də "Karlovitski sülhünün şərtlərindən yaranan beynəlxalq münasibətlər, sonsuz qarışıqlıq və iğtişaşların yenidən baş verdiyi Krım xanlığının vəziyyətinə təsirini göstərməkdən çəkinmədi, sonrakı siyasi taleyinə təsir etdi " fikri tam ədalətlidir (5, s. 472).

Tarixi ədəbiyyatlarda XVIII əsr ərzində Osmanlı İmperatorluğunun ətrafına "mərkəzdən təyin olunanlara, hökmdarlara və xidmətçilərinə meydan oxuyan"ların Karlovitski sülhündən sonra Osmanlı İmperatorluğunun bölgə əyanlarının yeni İstanbul siyasətinə münasibətinin dəyişdiyini qeyd edirlər. (4, s. 58). XVII əsrin sonunda vergilərin artması səbəbiylə Serbiya, Albaniya və Yunanıstanda "xaricdən dəstəklənən üsyanlar başladı. Bu hadisələr müsəlman əhalisinə də öz təsirini göstərdi. Cəlali üsyanları yenidən başladı" (3, s. 44). Hökmdarın bu şəkildə zəifləməsi, Osmanlı məkanında Krım xanlığının əhalisi də daxil olmaqla siyasi proseslərin çoxsaylı iştirakçılarının diqqətindən yayınmamışdır. V.D. Smirnov şimal qonşusunun gücünün artmasına əmin olan və indi "hücumları ilə Krım və türk birləşmiş qüvvələrinə qorxu aşılayan və təkcə Krımın deyil, həm də İstanbulun özünün bütövlüyü üçün narahat olan" (5, s. 466) Krım xanı Səlim Gireyin Korlovitski sülh müqaviləsinin mümkün qədər tez bağlanılmasında maraqlı olduğunu xüsusi qeyd edir.

Lakin Krım əyanlarının qorxu və narahatlıqları bir qədər əvvəl ortaya çıxdı. 1681 -ci ildə Baxçasaray sülh müqaviləsi (Baxçasaray sülhü) bağlandıqdan sonra məhz həmin vaxt Rusiya ilə Osmanlı İmperatorluğu arasında sərhədlərin qurulması məsələsi yetişmişdi. Müqavilə 1681 -ci ilin yanvarında 20 il müddətinə bağlandı; Rusiya, Osmanlı İmperiyası və Krım Xanlığı onun imzalanmasında iştirak etmişdi. Danışq prosesinin iştirakçıları, Krım istisna olmaqla, tarixlərində ilk dəfə ortaq sərhəd və burdan qaynaqlanan yeni dövlətlərarası problemlər əldə etdilər. Baxçasaray müqaviləsi dərhal ratifikasiya edilməməsinə və orada elan olunmuş sərhəd münasibətləri prinsipinin sistemli şəkildə həyata keçirilməməsinə baxmayaraq, yeni bir nizamnamənin qurulmasının ilk "simptomlarından" biri kimi Rusiya və Osmanlı İmperiyası ilə Krım xanlığı arasındakı əlaqələr üçün əhəmiyyətlidir. Baxmayaraq ki, 17 -ci əsrin sonlarına qədər Rusiya və Türk-Krım idarəciliyi sərhəd bölgələri üzrə daimi nəzarət mexanizmi yarada bilməmişdilər, Baxçasaray müqaviləsi Krım xanlarının əvvəlki sertifikatlarından, həmsərhəd əhalinin tabeciliyini müəyyənləşdirməklə sərhəd münasibətlərini rəsmiləşdirmək onun həyat fəaliyyətini tənzimləmək niyyəti ilə fərqlənirdi.

Osmanlıların ilk dəfə Rusiya ilə ortaq bir sərhəd əldə edərək, "Pereschikovu Çar Ordusu tərəfindən qəbul etməmək" kimi öhdəlik götürmələri prinsipial əhəmiyyət kəsb edirdi (6, s. 613). Sülh müqaviləsi Baxçasarayda imzalanmışdı və Xan Murad-Girey danışqlar prosesində fəal iştirak etmişdi. Bəzi ekspertlərin fikrinə görə müqavilə bağlanarkən krımın orada iştirakı, osmanlıların bu bölgədə "özləri üçün heçbir fayda görmədiklərinə görə yenidən öz şimal sərhədlərini Krım xanlarının yurisdiksiyasına keçirmələrinə" delilidir. (7, s. 36). Osmanlıların Rusiyaya aid 17 -ci əsrin sonu - 18 -ci əsrin əvvəllərində bağlanmış müqavilələrə riayət edilməsini tələb edən yeni siyasəti, digər alimlərin hesab etdiyi kimi, Krım xanlığına qarşı yönəlmişdi. Sağ Sahil Ukraynanın Osmanlılar tərəfindən gözlənilmədiyi kimi xanın deyil, oraya tabe bir idarə təşkil edən Moldova hökmdarı G. Duque-nin nəzarəti altına köçürülməsi əbəs yerə deyildi (8, s. 139).

1681 -ci ildə Baxçasaray müqaviləsindən sonra Polşa Şərqi Avropa işlərində ənənəvi Krım vasitəçiliyindən əl çəkir və Polşanın zəifləyən suverenliyini qorumağa çalışaraq Rusiya ilə birbaşa əlaqəyə girməyə başlayır. Gireylərin özlərinin də təxminən eyni xarici siyasət sektorunu seçəcəkləri maraqlı doğurur. Bu arada Krım xanları, Sultan sarayının Krım

siyasətindən əlavə, Krımla Rusiya arasındakı münasibətlərin də açıq şəkildə dəyişdiyini aydın şəkildə anlamağa başlayırlar. Moskva diplomatik protokol sahəsində mövqelərini gücləndirdi, 1685 -ci ildən başlayaraq Krıma "xərac" ödəməyi dayandırdı və s. (10, s. 76-77). Amma 1681 -ci il Baxçasaray müqaviləsinə əsasən, Rusiya Krıma olan köhnə borcunu 3 il ərzində eyni vaxtda ödəməyi və sonra hər il xəracı 20 il müddətinə "siyahıya uyğun olaraq" göndərməyi öhdəsinə götürdü. Krım ilə Osmanlı İmperatorluğunun arasındakı münasibətlərə beynəlxalq siyasi proseslərin digər iştirakçılarının da siyasəti təsir edirdi. 1684-cü ildə Polşa-Litva Birliyi Krıma hətta Osmanlı İmperatorluğundan ayrılmasını təklif etdi Bu və bir çox digər hadisələr Krım Xanlığı ilə Osmanlı İmperatorluğu arasındakı əlaqələrə təsir göstərməyə bilməzdi, və İmperatorluğun beynəlxalq mövqeyi, "kafirlər" ilə yeni müqavilələri, yeni sərhədləri və öhdəlikləri Krımda diqqətlə müşahidə olunurdu. Yeri gəlmişkən, Krımlılar və Osmanlı Türkləri Baxçasaray sülh müqaviləsinin şərtlərini, o cümlədən torpağı məhv və fəth etməmək şərtlərini aktiv formada pozurdular.

Qeyd etmək lazımdır ki, Krım bəyləri çöllük məkanında sərhədlər qurmaq və demarkasiya etmək fikrinə etirazlarını bildirərək Baxçasaray müqaviləsinə imzalamıqlardan imtina etdilər (2, 13). Konstantinopol müqaviləsi bağlandıqdan sonra 1700 -cü ildə Krım zadəganlarının xətti sərhədlərin yaradılmasına qarşı çıxması daha da aydın şəkildə müəyyənləşdi. Görünür, elə o vaxtdan bəri sərhəd məsələsi Moskva ilə İstanbul arasındakı münasibətlərdə əsas məsələlərdən birinə çevrilib. İndi tərəflər Krım xanlığı və Zaporozhye kimi qurumların iştirakı olmadan sərhədləri idarə etməyə çalışırlar. Rusiyanın Osmanlı İmperiyası ilə uğurlu mübarizəsi 17 -ci əsrin son onilliyində Azov-Qara dəniz sahillərində əhəmiyyətli bir yer tutmağa imkan yaratdı və Krım ilə şərq köçəriləri arasında quru yol əlaqəsini kəsdi. 1696 -cı ildə Donun ağzını fəth etdikdən sonra "Rusiya xanlığın ərazisini parçaladı, Kuban ordusunu və Qərbi Çərkəzi digər Qara dəniz mülklərindən təcrid etdi" (10, s. 71). Göstərilən vaxtdan etibarən köçərilərin hərəkəti üçün tranzit dəhlizi cənuba, Kubana keçməyə başladı və onların Krıma girməsi Kerç Boğazı vasitəsilə mümkün oldu. Osmanlı İmperatorluğunun Avropadakı ilk ərazi itkilərini sanksiyalaşdıran Karlovitski sülhünün bağlanmasından sonra, Krım "ərazi bütövlüyünü qorumaqda" Türk hakimiyyətindən daha çox asılı oldu və bu da Ulu Porteyə xanlığın daxili işlərinə qarışmaq üçün böyük imkanlar verdi." (14, s. 185). Təsədüfi deyil ki, məhz bu dövrdə İstanbul və Baxçasarayın arasındakı xarici siyasət məqsədlərinin uyğunsuzluqları getdikcə daha çox nəzərə cəpır. (5, s. 269).

18 -ci əsrin əvvəllərində Rusiya və Osmanlı İmperiyası birinci dəfə idi, ki Şimali Qara dəniz və Qərbi Qafqaz bölgələrindəki torpaqlarını sərhədləşdirməyə başladılar. Buna uyğun olaraq sərhədləri dəqiq müəyyənləşdirmək, toxunulmazlığını təmin etmək və sərhəd cəmiyyətlərinin davranışlarını yeni dövlətlərarası münasibətlər modelinə uyğunlaşdırmaq lazım idi. Bütün bunlar Mərkəzi-Şərqi Avropada güc balansının dəyişməsinin nəticəsi idi və Osmanlı İmperatorluğunun hərbi-siyasi fəallığının azalması, Polşa-Litva Birliyinin suverenliyinin zəifləməsi və Rusiyanın güclənməsi ilə şərtləndirilmişdir.

1700-cü il Konstantinopol sülh müqaviləsi, Rusiya ilə Osmanlı İmperatorluğu arasında yeni bir münasibət modelinin formalaşmasına işarə oldu. Müqavilənin 5-ci maddəsi hər iki tərəfin sərhəd zonasındakı gərginliyi aradan qaldırmaq istəyini ifadə edirdi, 8-ci maddə isə böyük dövlət nümayəndələri tərəfindən icazəsiz həyata keçirilən "basqınlar və düşmənçiliklər"ə görə cəza verilməsini nəzərdə tuturdu . Bununla yanaşı, Krım Xanlığının Rusiya və Ukrayna torpaqları üzərində suverenlik iddiaları ləğv edildi, bunu rəhbər tutaraq Krım xərac ödəməyi tələb etdi və basqınlar etdi. Beləliklə, Porta Rusiya və Polşa işlərini Krım xanlarının imtiyazlarından çıxardı, Rusiya və Polşa hökumətləri ilə birbaşa əlaqələr qurdu (1, 128- 129). Sərhədlərin sabitləşməsi nəticəsində Qara dəniz və Volqa Noqaylarının vətəndaşlığı təsbit edildi. Köçərilər icazəsiz köç etmək və vətəndaşlıq dəyişdirmək imkanından məhrum edildi: Rusiya və Osmanlı İmperiyası bundan sonra qarşı tərəfin nümayəndələrini qəbul etməyəcəklərinə öhtəlik götürdülər. Buna görə Ukraynalı getman I.S. Mazepa 1701 -ci ildə Krıma qarşı

üsyən etmiş Budjak noqaylarına Rusiya vətəndaşlığının verilməsinə dəstək olmaqdan imtina etdi. 1704-cü ilin oktyabrında çay boyunca Kuban bölgəsində Azovda torpaqların delimitasiyası baş verdi. Bir il sonra, Rusiya-Türkiyə komissiyası, Cənubi Buqun orta axarına, Dneprin sağ sahilinə, eləcə də Dneprin sol sahilinə bir sərhəd xətti çəkdi. Demarkasiya işləri zamanı Kazaklar-Zaporojyelilər və Noqaylar prosesə təbii müqavimət göstərdilər.

Krım Konstantinopol müqaviləsinin bağlanmasından heç bir fayda görmədi. Əksinə, iğtişələr yerli əhalinin müxtəlif qruplarını bürümüşdü, narazılıqları Krım xanlarının gözündən qaça bilməzdi. Sultan Divanının 1700-cü ildə Konstantinopol müqaviləsinin icrası ilə bağlı hərəkətləri, Krımda ciddi narazılığa səbəb oldu. Nuradın Qazi-Girey və II Xan Dövlət-Girey üsyən qaldırdı. (18, a 275-279). Bu üsyənlərlə Osmanlı İmperatorluğunun yeni sərhəd siyasəti arasındakı, Krım maraqlarına zərbə vuran əlaqə bəllidir: basqın etmək üçün imkanların məhdudlaşması Krım hökmdarlarını çox narahat edirdi. Krım xanlığının ərazisindən edilən basqınlar təkcə quldurluq deyil, həm də daxili siyasi şərtiliyə malik olduğundan, onların azalması və ya dayandırılması xan hakimiyyətinin nüfuzunu sarsıda bilərdi. Üstəlik, 17-ci əsrin sonunda Krım, Osmanlı hakimiyyətinə tabe olmağa çalışan Budjak və Ackerman noqayları arasında nüfuzunu itirməyə başladı. Elə həmin noqaylar, Konstantinopol müqaviləsinin şərtlərinə mənfi reaksiyaya verərək, üsyankar Qazi-Gireyin başçılığı altında Polşa torpaqlarının sakinlərinə quldur xarakterli basqınlar edirdilər, "qənimətləri qaytarmaları tələb olunan təqdirdə tapılmaması üçün xəlvət yerlərdə gizlədirdilər" (5, 474). 1701-ci ildə II Xan Dövlət-Girey Gazi-Gireyin üsyənini yatırdı, və tezliklə özü də sultanın hakimiyyətinə qarşı çıxdığı və Moskva ilə münasibətləri gərginləşdirməyə cəhd etdiyi üçün taxtdan salındı.

Beləliklə, XVII əsrin son rübü XVIII-ci əsrin əvvəllərində Krım xanlığının tarixində baş vermiş bir çox əlamətdar hadisələr sülalə və yerli əhalinin gözündə krım-tatar dövlətinin taleyini dəyişmək təhlükəsi yaradan yeni "tarixi çağırışlar" a səbəb oldu. XVII-XVIII əsrin sonlarında bu cür çağırışlar arasında Şimali Azov və Şimali Qara dəniz bölgələrində yeni sərhəd konfigurasiyası xüsusi yer tuturdu. Onun yaranması, Avropa dövlətləri və Rusiya ilə müqavilələr sisteminə fəal şəkildə daxil olan Osmanlı İmperiyasının əhəmiyyətli dərəcədə dəyişmiş beynəlxalq mövqeyinin nəticəsi idi. Krım salnaməçisi Seyid-Məhəmməd-Riza qeyd edirdi ki, o vaxtdan "Krım sakinləri dövrün hadisələrinə qorxu və intizar qapılarından baxmağa başladılar." (5, 473). Krım xanlığı Azovun ruslar tərəfindən mümkün fəthindən ciddi şəkildə narahat idi və bu, təkcə Osmanlının bölgədəki hökumranlığına deyil, həm də öz təhlükəsizliyinə maneə yaradırdı. Kuban Noqayları, 1696 -cı ilin iyulunda Osmanlı Azovun süqutu xəbərini, az qala fəlakət kimi qəbul etdilər, eyni ildə ailələri və mülkləri ilə birlikdə Krıma və Çərkəzə köçdülər. Etiraf etmək lazımdır ki, Krım zadəganlarının "türklər tərəfindən tamamilə məhv ediləcəyi" qorxusu bütövlükdə dövr üçün xarakterikdir. Yeni sərhədlər, tatarlar və noqaylar üçün yeni sərhəd vəziyyəti, Krım-Osmanlı münasibətləri tarixində yeni mərhələ, Krım xanlığının daxili və xarici siyasətinə müəyyən təsir göstərmiş, əhalisi arasında taleyi ilə bağlı yeni təhlükə və qorxular doğurmuşdur.

XVIII əsrdə Krımın beynəlxalq münasibətlər sistemində mövqeyi, Krım xanlığında baş verənlərə qarşı belə münasibətin çoxsaylı formaları, eləcə də onun ağası olan Osmanlı İmperiyasına münasibətinin yeni aspektləri olduqca aktual bir mövzudur və hələ tarixçilər tərəfindən öyrənilməlidir.

Ədəbiyyat

1. Новосельский А.А. Борьба Московского государства с татарами в первой половине XVII в. М.; Л., 1948. 448 с.
2. Орешкова С.Ф.Немировский конгресс. От двусторонних осmano-российских отношений к Восточному вопросу / М., 2015. 336 с.
3. История Османского государства, общества и цивилизации : в 2 т. / под ред. Э. Иксаноглу. М., 2006. Т. 1. 602 с.

4. Рибер А. Сравнивая континентальные империи // Российская империя в сравнительной перспективе: сб. ст./ М., 2004. с. 33-70.
5. Смирнов В.Д. Крымское ханство под верховенством Оттоманской Порты : в 2 т. /отв. ред. С.Ф. Орешкова. М., 2005. Т. 1 : Крымское ханство под верховенством Оттоманской Порты до начала XVIII в. 541 с.
6. Мурзакевич Н.Статейный список Великаго Государя Его Царскаго Величества посланников:Стольника Василия Михайлова Тяпкина, дьяка Н. Зотова к крымскому хану Мурад-Гирею, в 1681году//Записки Одесского общества истории и древностей. Одесса, 1848. Т. 2. Отделение II. С. 568- 658.
7. Орешкова С.Ф. Османская империя и Россия в свете их геополитического разграничения // Вопросы истории. 2005. № 3. С. 34-46.
8. Османская империя и страны Центральной, Восточной и Юго-Восточной Европы в XVII в. / отв. ред. Г.Г. Литаврин. М., 2001. Ч. 2. 399 с.
9. Геровский Ю. Отношение Польши к Турции и Крыму в период персональной унии с Саксонией // Россия, Польша и Причерноморье в XV-начале XVIII вв. : сб. ст. М., 1979. С. 344-375.
10. Артамонов В.А. О русско-крымских отношениях конца XVII - начала XVIII в. //Общественно-политическое развитие феодальной России. М., 1985. С. 71-88.

Э.М.Пашаева

Крым в системе международных отношений в XVIII в.

Резюме

Анализируются крымско-османские отношения рубежа XVII—XVIII вв., изменившиеся под влиянием новых факторов международной политики. Для их установления изучены события внешней политики Османской империи и Крымского ханства указанного периода, а также новые договоры международного характера. Выявлены реакции разных групп населения Крымского ханства на эти договоры, которые отрицательно сказались на набеговой системе кочевников. XVII и XVIII века стали временем перемен в истории Крымского ханства. Константинопольский мирный договор 1700 г. упразднил претензии Крымского ханства на суверенитет над русскими и украинскими землями. В конце XVIII века новая конфигурация границ заняла особое место в Северном Приазовье и Северном Причерноморье. Крымское ханство заняло новую позицию в системе договоров с европейскими странами и Россией.

E.M.Pashayeva

Crimea in the system of international relations in the 18th century

Summary

The 17th and 18th centuries became a time of changes in the history of the Crimean Khanate. The Constantinople Peace Treaty of 1700 abolished the claims of the Crimean Khanate to sovereignty over the Russian and Ukrainian lands. At the end of the 18th century, a new border configuration took a special place in the Northern Azov and Northern Black Sea regions. The Crimean Khanate took a new position in the system of agreements with European countries and Russia. The article analyzes the Crimean-Ottoman relations of XVII-XVIII centuries, changed under the influence of new factors of international politics. The events establishing foreign policy of the Ottoman Empire and Crimean Khanate of this period, as well as new contracts of an international character were considered. In the article the author revealed the reaction of different groups of the Crimean Khanate to those agreements, which had negative impact on the raiding nomads' system.

Rəyçi: t.f.d. X.İlyasova

Redaksiyaya daxil olub: 10.06.2022